

JĀNIS BALTIŅŠ
(26.03.1951.-02. 02. 2017.)

2017. gada 2. februārī Rundāles pils muzejs zaudēja vienu no cilvēkiem, kas bija gājuši līdzīmu muzeja tapšanai un izaugsmei, piedzīvojuši pils garo un grūto atjaunošanas vēsturi, pašiem kļūstot par tās sastāvdaļu. Sešdesmit piecu gadu vecumā no mums aizgāja muzeja Latvijas mākslas nodaļas vadītājs Jānis Baltiņš.

1979. gada oktobrī viņš tieši no LVU Vēstures un filozofijas fakultātes sola bija iesolojis Rundāles pili, kaut gan iesološana nepavisam nav īstais vārds. Kā Jānis pats vēlāk atcerējās, tobrīd Rundāles pils, oktobra dubļos slīgdama, bijusi gandrīz nepieejama, tajā iekļūt nācies grūti un ne bez piedzīvojumiem. Patiesi, 1979. gadā darbi pili un tai apkārt bija sasnieguši kulmināciju, apkures, ūdensvada, kanalizācijas un elektrības kabeļu tranšejas šķērsoja visu teritoriju, visur braukāja traktori un buldozeri, pāri rakumiem un dubļu pelņēm stiepās nedrošas laipas. Pa laipām šur un tur bija jāstaigā arī pili, jo turpinājās cokola stāva atbrīvošana no smilšu pildījuma, jaunu grīdu likšanu un kāpņu rekonstrukcija.

Reti kurš augstskolas absolvents tūlīt nokļūst augstā postenī, bet Jānis jau ar pirmo dienu tika pieņemts par muzeja galveno fondu glabātāju. Tas nebija goda amats. Tāpat kā tobrīd tapa pils, tapa arī muzejs un tā kolekcijas, kas veidojās pilnīgi no jauna, tukšā vietā, gan iepērkot eksponātus pils interjeriem, gan glābjot postīšanai pakļauto Latvijas baznīcu un muižu mākslinieciskās vērtības. Muzejam nebija stabilu krātuves telpu, eksponātus nācās pārnēsāt no vienas vietas uz citu, sekojot restaurācijas gaitai pili, bet kolekciju inventarizēšana bija jāveic laikā starp divām ekspedīcijām, kuru

nolūks bija vismaz zinātnei saglabāt kādu iznīcībai lemtu vēsturisku ēku. Jānis Baltiņš tur vienmēr bija klāt, palīdzot ne tikai ar zināšanām, bet arī ar fizisku spēku, ar neizsīkstošu humoru un dzīvesprieku.

Jānis Baltiņš tādējādi Rundāles pili uzreiz iekļuva radīšanas procesa vidū, kur preti ikdienas grūtībām stāvēja spožās nākotnes cerības. Un grūtības nebija mazas, dzīves apstākļi bija spartāniski, to skaitā mitināšanās pili. Jānis kādu laiku dzīvoja telpā, kura tagad lepojas kā hercogienes tualetes kabinets, bet tolaik bija šaura, augsta un neomulīga telpa, kas pirms kara bija izbūvēta kā skolas direktora kabinets.

1984. gadā ģimenes dzīves apstākļi Jāni aizveda projām no muzeja, lai tajā atkal atgrieztos 1986. gada 1. aprīlī, šoreiz citā amatā kā vecākais zinātniskais līdzstrādnieks. No 1989. gada viņš bija arhīva sektora vadītājs, no 2002. gada – Latvijas mākslas nodaļas vadītājs. Tagad viņš nokļuva savā īstajā sfērā.

Rundāles pils muzejs netapa tikai kā instruments hercogu pils atjaunošanai vai kā izglābto kultūras vērtību krātuve. Jau no 1973. gada muzeja zinātniskās līdzstrādnieces Valda Kvaskova un Nora Sadovska ikdienas darbā no arhīvu bagātīgajām dzīlēm gadu desmitiem bija vākušas ārā visu, kas attiecās gan uz Rastrelli, Bironiem un Kurzemes hercogu pilīm, bet arī uz visu bezgala plašo Latvijas vēsturisko stilu perioda arhitektūras un mākslas lauku. Tā nebija nejaušība, jau no paša sākuma bija paredzēts uz zinātniskā arhīva pamata Rundālē veidot nelielu Latvijas senās mākslas vēstures pētīšanas centru, kam vajadzētu izdot publikācijas, veidot izstādes, izdot apkopojumus un katalogus par tādām tēmām, kas Latvijā līdz tam nav tikušas skartas, ar sevišķu uzsvāri uz muižu vēsturi. Tikai uz jaunu arhīvu materiālu pamata bija iespējams uzminēt daudzās Latvijas mākslas vēstures miklas, un šis darbs tika veiksmīgi uzsākts. Diemžēl lemts bija citādi. Pils restaurācija, interjeru iekārtošana, grūtā un dārgā baroka dārza atjaunošana, restaurācijas finansēšanas pārtraukšana 1992. gadā izvirzīja priekšplānā aizvien eksistenciālākas prasības, līdz ekonomiskā krīze nāca jau ar gluži apokaliptisku nogrūvumu, liekot atlaist zinātniskos darbiniekus un galēji sašaurināt jebkādu pētniecības darbu. Jānis Baltiņš šajā smagajā periodā palika vienīgais, kurš vēl drikstēja turpināt to darbu, uz ko viņu virzīja gan izglītība, gan iekšējais zinātnieka diktāts. Viņš bija atradis tēmas, no kurām daļa Latvijā gan pirmskara, gan pēckara laikā bija palikusi novārtā. Tās bija vēstures palīgdisciplīnas – ģeoloģija, heraldika, sfragistika, numismātika, faleristika. Zemnieku puisis no Rūjienas ar aizrautību metās tēmās, ko par savām un tikai savām reiz bija uzskatījuši erudītie vācbaltiešu pētnieki. Dzimtu ģeoloģija, muižu un baznīcu vēsture, heraldiskās un sfragistiskās tradīcijas un faktoloģija, kas likās nesatricināma kopš 19. gs., palikta zem lupas, tāda izrādījās esam ne vienmēr. Īpaši sfragistikas nozarē Jānis varēja nākt ar jaunu pienesumu, šo pētījumu lauku sekmēja labā sadarbība ar citiem muzejiem un īpaši ar Latvijas Valsts vēstures arhīvu, kurā viņš juta to gaisotni, kas bija nepieciešama viņa kā zinātnieka un cilvēka dvēselei.

Latvijas vēstures dzīles Jānim bija ne tikai pētījumu, bet arī īstas aizrautības lauks. Viņš varēja ilgi un dedzīgi stāstīt par kādu atradumu, noskaidrotu faktu, izlabotu kļūdu.

Viņam piemita īsta vēsturnieka pedantisms šī vārda labā nozīmē, jo nav iespējams tuvoties patiesībai citādi, kā iedziļinoties detaļās, pat līdz tādai pakāpei, kas reizēm šķiet pārspilēta. Kad ritēja ilga darbs pie Latvijas 19. gs. portretu izstādes kataloga, kur Jānim bija piešķirti ģenealogiskie jautājumi un it īpaši – militārpersonu ordeņu apraksti, reizēm šķita, ka Jānis var novest līdz izmisumam, skaidrojot, kas tie par ordeņiem, kad tie saņemti, ciktāl mākslinieks kaut ko ir pārpratis ordeņu attēlojumā, nereti arī atklājot to, ka daži ordeņi attiecīgajai personai tobrīd nemaz nebija piešķirti utt. Bet arī tad, sliktot šajā detaļu pārpilnībā, bija skaidrs – tikai tā var realizēties īsta zinātne, tikai tā var noskaidrot lielo patiesību, kas sastāv no daudz sīkiem faktiem, kas ir jāizsijā un jāatsedz to iespējamās iekšējās pretrunas.

Jānis Baltiņš atļāvās būt oriģināls un patstāvīgs savā dzīves ritmā, viņam izdevās iet savu ceļu, darot to, kas patika, un neko nepieņemot no sabiedriskajām nosacītībām, ārišķībām, izdevīguma vai karjeras tieksmēm. Dzīvesprieks un optimisms viņu pavadīja līdz pat galam, būdams jau smagi slims, viņš bieži nāca uz muzeju, interesējās par sev miļajām tēmām, un ne reizi neskanēja kāda žēlīga, līdzjūtību prasosa nots.

Tieši tajā dienā, kad Jānis nomira, no Greifsvaldes universitātes atnāca Dr. Ralfa Vērlīha vēstule. Tajā viņš izteica cerību “drizumā iepazīties ar Baltiņa kungu,” kura publikāciju par Kurzemes hercogietu zīmogiem viņš bija izmantojis savā topošajā grāmatā. Satikšanās gan vairs neiznāks, bet publikācijas paliks, tāpat kā paliks viss, kas mūs ir saistījis ar aizgājēju un ko viņš mums atstājis. Jānis Baltiņš bija viens no mums, un tāds arī vienmēr paliks.

Imants Lancmanis